

УДК: 347.183:004.738.5(497.11)
Biblid 1451-3188, 24 (2025)
Год XXIV, бр. 90-91, стр. 116–128
Изворни научни рад
Рад примљен 30. 5. 2025. године
Рад одобрен 19. 6. 2025. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.90_91.7
CC BY-SA 4.0

МАТИЧНЕ КЊИГЕ И МАТИЧНИ РЕГИСТАР У СРБИЈИ: ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИЈЕ И ДИГИТАЛНЕ ИНОВАЦИЈЕ

Марко НОВАКОВИЋ*

Апстракт: У чланку аутор анализира институционални и технолошки оквир дигитализације матичних евиденција у Републици Србији, с посебним фокусом на Предлог закона о Матичном регистру. Уводно се даје кратак преглед историјског развоја матичних књига, важеће правне регулативе и изазова постојећег хибридног система у коме се евиденције воде паралелно у папирном и електронском облику. Потом се детаљно разматра нови концепт вођења матичних евиденција који доноси увођење јединственог Матичног регистра – решења које подразумева потпуно напуштање папирних књига и прелазак на централизован електронски статусни профил грађана. Посебна пажња посвећена је упоредно-правној анализи, са акцентом на праксе Естоније – државе препознате као лидера у области дигиталне управе у Европи – и Аустрије, дугогодишње чланице Европске уније са правним системом сличним оном у Србији, која је успешно спровела дигитализацију матичних евиденција. Циљ рада је да укаже на значај ове реформе, не само за ефикасност и транспарентност јавне управе већ и за јачање правне сигурности, унапређење заштите личних података, као и очување историјско-културног наслеђа у дигиталном окружењу.

Кључне речи: Матичне књиге, Матични регистар, дигитализација, статусни профил, јавна управа, правна сигурност, Аустрија, Естонија, GDPR

* Институт за међународну политику и привреду, Београд, E-mail: marko@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7753-7506>. Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2025. године“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2025. године (евиденциони број: 200041).

1) УВОД

Матичне књиге представљају један од основних стубова јавне управе, а њихова тачност, ажурност и правна сигурност услов су за остваривање неких од најосновнијих права појединца. У Србији је модел евидентирања личног статуса грађана дуго времена почивао на папирним матичним књигама, пре свега црквеним па касније и државним, а у последњих неколико годинама почива на паралелном систему који укључује и електронске и папирне евиденције. Подаци су распоређени у три одвојене матичне књиге: рођених, венчаних и умрлих. Ова подела и остали елементи вођења књига остали су и након дигитализације која је уследила након измена закона из 2018. године. Предлогом новог Закона о Матичном регистру предвиђа се радикална промена, не само у смислу облика у којим ће подаци бити вођени већ и начина на који ће се они водити, па је важно направити анализу основних одредби овог Предлога закона и указати на потенцијалне ефекте.¹

2) ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ

У Републици Србији на снази је Закон о матичним књигама којим је уређена садржина матичних књига, надлежност и поступак њиховог вођења, чување и увид, обнављање, упис на основу иностраних исправа, издавање извода и уверења, размена и коришћење података, услови за рад матичара, надзор над применом прописа и друга питања у вези са уписом у матичне књиге.² У њих се уписују чињенице рођења, закључења брака, смрти и друге законом предвиђене промене у вези с личним стањем грађана. Ове књиге воде се у матичним подручјима, која одређују скупштине општина или градова, уз сагласност надлежног министарства.³ Дакле, систем одликују паралелно вођење књига, како у папирном тако и у електронском облику (Регистар матичних књига), постојање три књиге (рођених, венчаних и умрлих) и подела по матичним подручјима.⁴ Основни проблем је дуалност система: подаци се истовремено воде у електронском Регистру матичних књига и у папирним обрасцима који остају званична евиденција. Ово нужно доводи могућности за несасгласност између две евиденције и кашњења у ажурирању која не би постојала када би регистар био само један. Консеквентно, вођење две евиденције производи не само правну несигурност, већ и функционалне

¹ „Нацрт Закона о матичном регистру“. Интернет: <https://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Nacrt-zakona-o-Maticnom-registru-sa-obrazlozenjem.docx>.

² „Закон о матичним књигама“, Службени гласник РС, бр. 20/2009, 145/2014 и 47/2018.

³ Члан 8. Закона о матичним књигама.

⁴ Овај регистар представља јединствену базу података о личном стању грађана, која омогућава ефикаснију размену података са другим службеним евиденцијама.

потешкоће у поступању других институција које се ослањају на ове податке. Уз то, раздвојено вођење три књиге додатно усложњава процес евидентирања и изазива додатне административне трошкове и повећава могућност грешке.

Хибридни модел вођења матичних евиденција – извор системских неефикасности

Република Србија је изменама и допунама закона, Законом о матичним књигама из 2018. године, кренула путем поступне дигитализације јавних евиденција о личном статусу грађана. Иако је са почетком примена измена и допуна овог закона 1. 1. 2019. године уведен Регистар матичних књига – као централизована електронска база података – није укинута обавеза паралелног вођења папирних књига.⁵ Ова хибридна природа правног и техничког оквира изродила је низ контрадикција. Матичари у јединицама локалне самоуправе, у складу са овим законом, у обавези су да воде евиденције у оба формата, што је резултирало дуплирањем посла, повећаним ризиком од грешака и кашњењима у уносу података. Из *Ex ante* анализе из 2023. године, произлази да је у великом броју општина у Србији уочена неажурност података, као и непотпуна синхронизација папирне и електронске евиденције.⁶ Честа неслагања у подацима о брачном статусу или смрти лица доводе до озбиљних последица – не само да значајно отежавају остваривање појединачних права, већ умањују и ефикасност рада државних органа који користе ове евиденције. Правна сигурност је такође угрожена одредбама постојећег закона које фаворизују папирну форму као правно важећу. Иако су електронске базе формално уведене, закон још увек признаје папирну матичну књигу као званични доказ, што обесмишљава електронски регистар.⁷

Практични и институционални изазови у примени закона: фрагментација, неодговарајући капацитети и технолошке баријере

Систем матичних књига у Републици Србији организован је на нивоу јединица локалне самоуправе. Иако је установљен централни систем за вођење матичних књига који уводи и електронско вођење матичних књига, што је свакако похвално, пракса указује на значајне изазове у његовој примени на локалном нивоу. Матичари, као овлашћени службеници ових јединица, у

⁵ Члан 15. Закона о матичним књигама.

⁶ „Полазне основе за израду Закона о Матичном регистру“. Интернет: <https://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Polazne-osnove.docx>.

⁷ Члан 3. Закона о матичним књигама.

великом броју случајева немају на располагању адекватну техничку опрему, стабилну интернет конекцију, нити довољан број обучених кадрова, што све заједно отежава ажурно, поуздано и ефикасно вођење матичних евиденција.⁸ Осим тога, недостаје и довољно матичара, као и стручно обучено особље за обављање ових послова. Ови недостаци у техничким, кадровским и организационим капацитетима директно утичу на ажурност и квалитет службених евиденција, а самим тим и на остваривање права грађана и ефикасност рада јавне управе. Због тога је, у оквиру новог законског оквира, потребно обезбедити не само унапређење информационог система, већ и системско јачање кадровских и техничких капацитета матичних служби на нивоу целе државе.⁹ Функционисање система отежава и концепт вођења три раздвојене евиденције – књиге рођених, венчаних и умрлих. Оваква пракса има дугу традицију али губи смисао у систему у коме физичке књиге не постоје. У дигиталном регистру, сви подаци могу бити интегрисани у „статусни профил“ грађанина, што би знатно олакшало евиденцију и убрзало административне поступке. Посебан проблем представља потреба да се свака статусна промена уноси ручно у све три књиге, често од стране различитих службеника, што доводи до закашњења, непрецизности, па чак и конфликта података. Вишеструки уписи у матичне књиге представљају један од дугогодишњих и системских изазова у пракси управе у Републици Србији. Реч је о ситуацијама у којима се, услед различитих околности – као што су миграције, недостатак координације између органа, техничке грешке или неажурно руковођење евиденцијом – једно исто лице нађе више пута уписано у матичну књигу рођених или умрлих. Овакви дуплици су у суштинској супротности са правном природом и циљем матичних књига, које имају функцију поуздане јавне евиденције о личном статусу грађана. Сврха ових књига није само евидентирање, већ обезбеђивање јединствености, правне сигурности и поверења у податке које држава води и на основу којих се издају јавне исправе. Уколико до вишеструког уписа дође, надлежни орган управе дужан је да покрене поступак поништења једног од уписа. У пракси је приметна одређена неуједначеност у поступању управних органа, што доводи до правне несигурности, а у појединим случајевима и до немогућности реализације основних права грађана – као што су издавање личних докумената, пријављивање пребивалишта или склапање брака. Најделотворније средство за превазилажење овог проблема представља увођење и потпуно функционисање јединственог дигиталног Регистра матичних књига. За разлику од важећег система, у којем су се матичне књиге водиле ручно и у папирном облику у више локалних подручја без јединствене контроле, савремени електронски регистар функционише као јединствена и

⁸ „Полазне основе за израду Закона о Матичном регистру“, *op. cit.*

⁹ *Ibid.*

централизована база података. У таквом систему сваки упис се обавља преко информационе платформе која аутоматски упоређује унете податке са већ постојећим подацима у систему. То значи да се приликом покушаја уписа новог лица које дели идентичне параметре – као што су име и презиме, јединствени матични број, датум и место рођења – систем може упозорити на могућност дупликата, чиме се потенцијална грешка може предупредити у реалном времену.

3) НОВИ КОНЦЕПТ: МАТИЧНИ РЕГИСТАР

Нови концепт Закона о Матичном регистру, чији је Нацрт био на јавној расправи 28 јануара 2025. (у даљем тексту: Нацрт), представља радикалну али неопходну трансформацију.¹⁰ Кључна новина је укидање вођења регистра у папирном облику, али и укидања поделе на три матичне књиге и прелазак на јединствени статусни профил сваког лица. Читава идеја је да свако лице има профил у који би се уносили и мењали релевантни подаци за наведено лице. Уместо досадашњег система заснованог на три одвојене матичне књиге (рођених, венчаних и умрлих), нови модел предвиђа увођење јединственог, дигиталног и централизованог Матичног регистра. Овај регистар би садржао све релевантне податке о статусним променама једног лица у оквиру такозваног „статусног профила“, чиме се постиже хронолошка, логичка и институционална интеграција података. Успостављање овог регистра биће праћено техничком подршком Канцеларије за информационе технологије и електронску управу, као и јасно прописаним механизмима надзора, заштите и обраде података. Измена законског оквира подразумева и пуну усклађеност са правом ЕУ – пре свега са *GDPR* регулативом и Директивом 2019/1024 о отвореним подацима.¹¹ Електронски статусни профил биће валидан доказ у управним и судским поступцима, чиме се први пут формално признаје дигитални запис као примарни, а не секундарни у односу на папир. Општа уредба о заштити података (*GDPR*),¹² која је ступила на снагу 25. маја 2018. године, представља кључни нормативни оквир за заштиту личних података у ЕУ. Њени основни принципи укључују законитост, правичност, транспарентност, ограничење сврхе, тачност,

¹⁰ „Јавни позив за учешће у јавној расправи о Нацрту закона о Матичном регистру“. Интернет: <https://mduls.gov.rs/obavestenja/javni-poziv-za-ucescu-u-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-maticnom-registru/?script=lat>.

¹¹ „Directive (EU) 2019/1024 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on open data and the re-use of public sector information (recast) PE/28/2019/REV/1“, *OJ L* 172, 26. 6. 2019, pp. 56–83.

¹² „Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance)“, *OJ L* 119, 4. 5. 2016, pp. 1–88.

као и одговорност обрађивача података.¹³ Структура дигиталног профила омогућиће верификацију и ажурирање у реалном времену, чиме се битно смањује ризик од техничких или административних грешака. Истовремено, нови регистар ће омогућити интегрисану и правовремену размену података између органа јавне власти, што је кључно за ефикасно функционисање државне управе у дигиталном добу. Оваква нормативна и системска реформа указује на прелазак са традиционалне, папирне и фрагментиране евиденције, ка јединственом, дигиталном систему који је не само технолошки савремен, већ и правно усаглашен са највишим европским стандардима. Њена примена представља важан корак ка изградњи јавне управе која је оријентисана ка грађанину, заснована на поверењу и отворена за модерне токове електронског управљања. Економски и административни ефекти новог концепта су вишеструки. Прво, укидање потребе за штампањем и чувањем папирних образаца значи директну уштеду. Друго, смањење броја радњи у административним поступцима и елиминисање грешака омогућавају рационализацију људских ресурса и растеређивање управе. Треће, интеграција са другим јавним регистрима (попут Централног регистра становништва, бирачког списка, ПИО фонда, МУП-а, социјалних служби) омогућава успостављање ефикасне, безбедне и повезане инфраструктуре за управљање подацима. Из свега досад наведеног, јасно је да нови концепт Матичног регистра није само техничка или софтверска иновација, већ дубока институционална реформа. Он мења начин на који држава води евиденцију о својим грађанима, чинећи тај процес транспарентнијим, ефикаснијим и правно сигурнијим. Успостављање статусног профила, уместо раздвојених књига, рефлектује шири концепт дигиталне управе која ставља грађанина у центар процеса и усклађује институционални оквир са дигиталном доби. Уколико буде доследно имплементиран, овај систем ће представљати темељ за будуће реформе, не само у управи већ и у правосуђу, здравству, образовању и другим секторима јавне политике.

4) УПОРЕДНА ПРАКСА

Земље као што су Аустрија, Естонија и Словенија већ су спровеле потпуну дигитализацију матичних књига. У Естонији су евиденције доступне у реалном времену свим институцијама, док је у Хрватској уведена делимична дигитализација. Србија прати овај тренд и опредељује се за модел који омогућава јединствени приступ свим подацима унутар електронског статусног профила грађана, што представља логичан и ефикасан еволутивни корак у правцу модерне јавне управе.

¹³ Марко Новаковић, Михајло Вучић, „Правни оквир информационе безбедности“, *Европско законодавство*, 2025, Вол. 24, бр. 89, стр. 220.

Аустрија

Аустријски закон о матичним књигама – *Personenstandsgesetz 2013*, објављен у Савезном службеном гласнику бр. 16/2013, представља темељни нормативни акт којим се уређује правни и административни оквир вођења матичних евиденција у Републици Аустрији.¹⁴ Усвојен с циљем модернизације система, овај закон укида претходни закон из 1983. године, и успоставља нови, централизован и дигитализован систем, у потпуности усклађен са савременим захтевима е-управе. У погледу организације надлежности, Закон одређује да је за вођење матичних евиденција надлежна општинска управа (у тзв. пренетом делокругу), односно посебно овлашћени матичари као службеници општина или њихових удружених тела (*Standesamtsverbände*). За поједине поступке, нарочито оне у вези са регистрованим партнерствима, надлежне су и окружне управне јединице (*Bezirksverwaltungsbehörden*). Издвајају се прецизно прописане обавезе у погледу пријаве виталних догађаја. Тако, рођење мора бити пријављено у року од недељу дана, а смрт најкасније наредног радног дана након догађаја, слично као у Предлогу закона, по коме је дат краћи рок за упис чињенице рођења од осам дана (у важећем Закону рок је 15 дана), а три дана за упис чињенице смрти.¹⁵ Закон прописује и хијерархију лица која су дужна да пријаве ове догађаје, при чему се преферира електронско пријављивање кроз ЗПР, уз могућност употребе дигиталне личне карте (*Bürgerkarte*). Обавезно је и достављање медицинске документације, а за децу рођену ван брака или у случајевима непознатог порекла предвиђене су посебне процедуре. Склапање брака, као и регистрованог партнерства, подразумева претходно утврђивање брачне или партнерске подобности, на основу приложене документације и обавезне усмене расправе. При самом чину склапања брака или партнерства захтева се присуство оба лица, а у законом прописаним случајевима могуће је и одступање од тог правила уз допуну писаних изјава. Сам чин брака и партнерства мора се спровести у свечаној форми, а овлашћени службеник том приликом сачињава званичан записник који се чува у евиденцији. Изузетно значајан аспект закона јесте увођење централизованог електронског регистра – ЗПР, у којем се чувају сви подаци о виталним догађајима. Регистар се води у дигиталном облику, уз обавезу евидентирања и измена, а приступ му је регулисан строгим правилима заштите података. Надлежне институције, као што су судови, органи унутрашњих послова, статистички завод и социјалне службе, имају приступ одређеним подацима, али уз техничке, правне и безбедносне мере заштите.

¹⁴ "Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Personenstandsgesetz 2013, Fassung vom 23. 6. 2025". Интернет: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20008228>.

¹⁵ Члан 18. и 29. Предлога закона; Члан 48. Закона о матичним књигама.

Закон прописује и обавезу чувања података 120 година, након чега се документација преноси у државни архив. Надаље, закон уређује обим, врсту и начин издавања матичних исправа, попут извода из матичних књига рођених, венчаних, преминулих, као и потврда о партнерству. Предвиђене су и одредбе о накнадном евидентирању података, архивирању старих матичних књига, издавању изјава и легализацији докумената. Значајан сегмент односи се и на признавање страних одлука и упис података о догађајима који су се догодили у иностранству, под условом да се односе на аустријске држављане или особе са сталним боравком у Аустрији.

Естонија

Естонски Закон о регистрацији матичних података (*Vital Statistics Registration Act*), представља један од првих нормативних аката у Европи којим се у потпуности огледа дигитална трансформација јавне управе, јер је доношењем овог закона 2009. године прописано да се евиденције воде искључиво у електронском облику и усклађене су са централизованим регистром података који је интегрисан са осталим државним евиденцијама, попут регистра становништва и здравственог система.¹⁶ У естонском моделу, предвиђени су нешто дужи рокови за пријаву виталних догађаја: рођење у року од 30 дана, а смрт у року од седам дана. Посебна пажња посвећена је могућности промене личних података, као што су име, презиме или пол. Процедуре су транспарентне, али и захтевне, јер подносилац мора поднети доказе о разлозима промене, као и релевантне потврде. Свака промена аутоматски се евидентира у дигиталним регистрима и одмах постаје важећа у правном промету. Оваква пракса не само да доприноси ефикасности јавне управе већ и јача поверење грађана у институције. Закон такође строго регулише приступ матичним подацима. Подаци се не могу користити произвољно – само овлашћене институције и лица која испуњавају законом прописане услове могу добити увид, и то у мери неопходној за обављање њихове функције. Сваки приступ подацима се евидентира, чиме се обезбеђује висок степен транспарентности и заштите приватности. Инклузивност је такође наглашена као вредност: особама са инвалидитетом, или онима који због језичких или других баријера нису у могућности да самостално спроведу поступак, омогућен је приступ услузи путем преводиоца или овлашћених асистената, уз додатну подршку службеника. Финансијски аспекти закона нису занемарени – предвиђене су умерене таксе за поједине поступке, попут регистрације брака, развода или издавања дупликата извода, а прикупљена средства усмеравају се на одржавање система и даље унапређење његове

¹⁶ "Vital Statistics Registration Act", Passed 20. 5. 2009, RT I 2009, 30, 177. Ступио дефинитивно на снагу 1. 7. 2010. године, а парцијално 22. 6. 2009. године.

функционалности. Овај приступ показује како Естонија усклађује економску рационалност са јавним интересом и дигиталним развојем.

5) ЗНАЧАЈ МАТИЧНИХ КЊИГА

Матичне књиге представљају много више од обичне базе података – оне су основни и полазни елемент правне сигурности сваког појединца, па самим тим и друштва у целини. Матичне књиге представљају „незаобилазан доказ у било којој правној ситуацији у којој се доказује идентитет и утврђују лични подаци физичког лица“ и путем њих се обезбеђује „аутентичност свих осталих службених евиденција о грађанима или јавних исправа које се издају грађанима“.¹⁷ Дакле, уписани подаци у матичне књиге – о рођењу, браку, смрти, али и променама личног статуса – нису само административни записи, већ представљају службену потврду идентитета и основ за остваривање читавог низа права. Управо на основу тих података грађанин може да стекне држављанство, лична документа, приступи здравственом и социјалном осигурању, упише дете у школу, закључи брак или наследи имовину. Историјска демографија као научна дисциплина, основана у Француској средином 20. века, усваја матичне књиге као кључне изворе.¹⁸ За демографе, матичне књиге су извор података од изузетног значаја. Оне омогућавају анализу виталних процеса као што су наталитет, морталитет, нупцијалитет и миграције.¹⁹ Истовремено, матичне књиге имају и дубљу, друштвену и културну вредност. Оне представљају хронику живота појединаца, породица и читавих заједница и народа. Својом садржином оне сведоче о времену у ком су настале, одражавају друштвене обрасце, миграције, друштвене и породичне структуре, па чак и утицаје политичких и историјских догађаја на живот појединца. Као такве, оне су извор од непроцењивог значаја за историју, демографију, социологију, али и за лично и породично истраживање. Њихова културна вредност посебно је наглашена у контексту колективног памћења и историјског наслеђа. С тим у вези, обавеза сваке државе није само да матичне књиге води у складу са важећим прописима, већ и да обезбеди њихову трајну заштиту, чување и доступност. Матичне књиге представљају кључни извор за

¹⁷ Benmansur, Jasmina, „Upis činjenica u matičnu knjigu rođenih – rešavanje problema lica koja nisu upisana u matičnu knjigu rođenih u Republici Srbiji“, Fondacija Centra za javno право. Интернет: <https://www.ceeol.com/search/gray-literature-detail?id=575349> стр 10.

¹⁸ Саша Д. Станојевић, Милош М. Марсенић, „Матичне књиге православних храмова у Топлици с краја XIX и почетком XX века као историјски извор“, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 2022, 52 (2), стр. 115–126.

¹⁹ Милош М. Марсенић, „Црквене матичне књиге као извори демографских података локалне заједнице. *Баштина*, 2018, 44, стр. 180–195.

реконструкцију прошлости. Док пописи пружају квантитативне податке, матичне књиге дају квалитативни садржај. У њима су забележени најважнији тренуци у животима људи – рођења, венчања, смрти. Уписани подаци откривају имена, презимена, занимања, старост, брачно стање, па и порекло. Међу њима су уписивани и кумови, сведоци, па чак и подаци о промени вере, социјалним миграцијама, телесним недостацима деце или узроцима смрти. Као што истиче историчар Милош Марсенић, матичне књиге су „чудесна и скоро једина документација за историју простог пука (...). Ниједан документ није истинит као парохијска књига, тај списак судбина који фиксира тренутак“.²⁰ У Србији су матичне књиге најпре почеле да се воде у Војводини под влашћу Хабзбуршке монархије. Први помен вођења православних матичних књига потиче из 1727. године, када је митрополит Мојсије Петровић наложио свештеницима да бележе рођења, венчања и смрти.²¹ Држава је 1779. увела контролу над овим књигама, а 1784. је прописала обавезу њиховог вођења за све признате вероисповести. Од 1827. матичне књиге су се водиле у два примерка – један се чувао у цркви, други у државној управи. У Аустроугарској су 1895. уведене државне матичне књиге, чиме су црквене изгубиле правну снагу. У Кнежевини Србији вођење матичних књига почело је у Београду 1816, затим у Шапцу 1824, а од 1837. и у другим крајевима. Устав из 1835. и каснији укази и уредбе (1836) установили су обавезу њиховог вођења у свим парохијама. Грађански законик из 1844. потврдио је ову праксу као правно обавезујућу.²² Првобитно их воде свештеници, а касније надлежност прелази на државне органе. Њихова почетна сврха била је фискална и војна: попис становништва ради пореза и регрутације. Али временом, с развојем статистике и интересовања за виталну демографску динамику, постају извори од непроцењиве вредности. Проблеми који су се јављали – као што су непотпуни или нетачни уписи, неписменост свештеника или одлагање евиденције – само су делимично умањили њихову историјску релевантност.²³

6) ДОПРИНОС МАТИЧНОГ РЕГИСТРА

Сходно томе, нови концепт дигиталног Матичног регистра, који је у припреми у Републици Србији, представља значајан корак не само у модернизацији јавне управе већ и у очувању историјске и културне баштине. Он се не може посматрати искључиво као технолошки пројекат, већ као

²⁰ Пјер Шони, *Цивилизација класичне Европе*, Прев. Никола Бертолино, Југославија, Београд, 1977.

²¹ *Дигитализација збирке црквених матичних књига*, Историјски архив Београда, 2020.

²² *Ibid.*

²³ Милош М. Марсенић, *op. cit.*

комплексни цивилизацијски подухват који интегрише заштиту историјских докумената са развојем савремених дигиталних платформи и новим приступима у коришћењу архивске грађе. Дигитализација матичних књига има за циљ не само спречавање физичког пропадања папирне документације, већ и трансформацију начина на који се ови подаци користе у друштву. То подразумева не само техничку и информациону безбедност већ и дигитализацију, правилно архивирање, као и преношење старих књига у нове формате ради заштите од физичког пропадања. Истовремено, важно је обезбедити да се приступ овим евиденцијама регулише у складу са правом на приватност и заштитом података о личности, што данас представља посебан изазов у дигиталном добу. Стога, матичне књиге треба посматрати као институцију која повезује правни, друштвени и историјски идентитет једног народа. Њихово очување и модернизација нису само техничко-административни изазов, већ и цивилизацијска дужност сваког правног поретка који тежи поштовању права појединца и очувању колективног сећања. Стварање централизованог, електронски доступног и умреженог регистра омогућава интеграцију свих података у широку јавну сферу, укључујући академска истраживања, формирање друштвених политика заснованих на подацима, као и подршку у процесима дефинисања личних и породичних идентитета. На тај начин, дигитални Матични регистар постаје темељ за развој паметне демографске анализе која превазилази статистичке оквири и укључује културну и социјалну историју. Ови подаци су од изузетне користи за јавне политике у секторима здравства, образовања и заштите културне баштине, као и за праћење промена у колективној меморији локалних заједница.

6) ИЗВОРИ

- Benmansur, Jasmina, „Upis činjenica u matičnu knjigu rođenih – rešavanje problema lica koja nisu upisana u matičnu knjigu rođenih u Republici Srbiji“, Fondacija Centra za javno pravo. Интернет: <https://www.cceol.com/search/gray-literature-detail?id=575349>.
- “Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Personenstandsgesetz 2013, Fassung vom 23. 6. 2025”. Интернет: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20008228>.
- *Дигитализација збирке црквених матичних књига*, Историјски архив Београда, 2020.
- “Directive (EU) 2019/1024 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on open data and the re-use of public sector information (recast) PE/28/2019/REV/1”, OJ L 172, 26. 6. 2019.
- “Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of

personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance)", *OJ L* 119, 4. 5. 2016.

- "Vital Statistics Registration Act", Passed 20. 5. 2009, RT I 2009, 30, 177. Ступио дефинитивно на снагу 1. 7. 2010. године, а парцијално 22. 6. 2009. године.
- „Закон о матичним књигама“, Службени гласник РС, бр. 20/2009, 145/2014 и 47/2018).
- „Нацрт Закона о матичном регистру“. Интернет: <https://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Nacrt-zakona-o-Maticnom-registru-sa-obrazlozenjem.docx>.
- „Полазне основе за израду Закона о Матичном регистру“. Интернет: <https://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Polazne-osnove.docx>.
- „Јавни позив за учешће у јавној расправи о Нацрту закона о Матичном регистру“. Интернет: <https://mduls.gov.rs/obavestenja/javni-poziv-za-ucesece-u-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-maticnom-registru/?script=lat>.
- Марсенић, Милош М., „Црквене матичне књиге као извори демографских података локалне заједнице“, *Баштина*, 2018.
- Новаковић, Марко, Вучић, Михајло, „Правни оквир информационе безбедности“, *Европско законодавство*, 2025, Вол. 24, бр. 89.
- Станојевић, Саша Д., Марсенић, Милош М., „Матичне књиге православних храмова у Топлици с краја XIX и почетком XX века као историјски извор“, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 2022, 52 (2).
- Шони, Пјер, *Цивилизација класичне Европе*, Прев. Никола Бертолино, Југославија, Београд, 1977.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Дигитализација матичних евиденција у Републици Србији представља кључни корак ка модернизацији јавне управе и унапређењу правне сигурности грађана. Традиционални модел заснован на папирним матичним књигама био је основа за стварање правно ваљаних података о личном статусу грађана, али у светлу технолошког напретка и захтева савременог друштва постало је неопходно увести иновативнији, једноставнији и ефикаснији приступ. Нови концепт Матичног регистра, предложен у оквиру новог Закона о Матичном регистру, доноси суштинску промену у организацији, приступу и обради личних података. Уместо раздвојених матичних књига рођених, венчаних и умрлих, предвиђено је увођење јединственог дигиталног статусног профила сваког грађанина. Овај профил ће омогућити хронолошко праћење и логичко повезивање свих релевантних података у реалном времену, уз директну примену у раду органа управе, правосуђа, здравствених установа и других институција. Овакав модел не само да поједностављује евидентирање и убрзава административне поступке, већ

обезбеђује и транспарентност, тачност и брзину у обради података. Истовремено, систем је усклађен са стандардима Европске уније, нарочито у погледу заштите личних података у складу са GDPR регулативом, што додатно повећава поверење грађана у институције. Посебан значај дигиталног регистра огледа се и у његовој способности да обезбеди континуирану доступност података, историјску и културну вредност матичних евиденција, као и могућност интероперабилности са другим јавним регистрима. Интеграција са базама попут Централног регистра становништва, бирачког списка, социјалних и здравствених установа омогућиће ефикаснији проток информација и боље креирање јавних политика. Упоредна искуства из Естоније, Аустрије и других држава показују да је успостављање централизованог и дигиталног регистра могуће постићи у кратким временским роковима уз јасну институционалну подршку и правилно постављен нормативни оквир. Србија, опредељујући се за сличан модел, показује решеност да изгради јавну управу засновану на савременим технолошким решењима која ставља грађанина у фокус.

CIVIL BOOKS AND THE CIVIL REGISTRY IN SERBIA: BETWEEN TRADITION AND DIGITAL INNOVATION

Marko NOVAKOVIĆ*

Abstract: The author analyses the institutional and technological framework for the digitisation of civil records in the Republic of Serbia, with a special focus on the Draft Law on the Civil Registry. The introduction provides a brief overview of the historical development of civil registry books, the current legal regulations, and the challenges of the existing hybrid system in which records are kept in parallel in paper and electronic form. Then, the new concept of civil registry keeping, which brings the introduction of a single Civil Registry, is discussed in detail. This solution implies the complete abandonment of paper books and transition to a centralised electronic status profile of citizens. Special attention is paid to comparative legal analysis, with an emphasis on the practices of Estonia, a country recognised as a leader in the field of digital governance in Europe, and Austria, a long-standing member of the European Union with a legal system similar to that of Serbia, which has successfully implemented the digitalisation of civil status records. The paper aims to outline the importance of this reform not only for the efficiency and transparency of public administration but also for strengthening legal certainty, improving the protection of personal data, and preserving historical and cultural heritage in the digital environment.

Keywords: Civil Registry, digitalisation, status profile, public administration, legal security, Austria, Estonia, GDPR.

* Institute of International Politics and Economics, Belgrade, E-mail: marko@diplomacy.bg.ac.rs;
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7753-7506>